

УДК 811'276.3

Олена Борисівна ОВЕРЧУК,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Дарина Євгенівна МИХАЛЬОВА,

курсантка групи ФЗ-103

Харківського національного університету внутрішніх справ

НЕОЛОГІЗМИ ЧАСІВ ВІЙНИ З РФ

Мова, як живий організм, одна із форм духовної культури народу, безпосередня ознака ментальності, джерело духовної пам'яті не може не реагувати на зміни, які відбуваються в житті суспільства. Як правило, зміни в мові є її реакцією на важливі трансформації в соціумі й, як наслідок, у мовній свідомості її носіїв. І особливо відчутними вони стають під час важливих історичних подій, у період перетворень.

Українська держава, як і весь світ, сьогодні опинилася в умовах викликів, зумовлених військовою агресією російської федерації. Наслідки воєнних дій проти України вплинули не тільки на усталений устрій, звичні раніше норми життя та стандарти, сформували нові життєві цінності, а й зумовили динамічні процеси в мові.

Одним із перших на глобальні зміни в суспільстві, як найбільш чутливий до трансформацій, реагує лексико-семантичний рівень мови. Зрозуміло, що наслідки війни не могли не відбитися на словниковому складі української мови, збагативши його новою суспільно-політичною та військовою субстандартною лексикою. Тому сьогодні ми спостерігаємо появу значної кількості нових слів на позначення реалій політичного й суспільного життя в умовах війни, реакцій суспільства на війну, військових термінів тощо. Деякі з них давно функціонували в мові, але отримали нові значення; деякі є результатом запозичення з інших мов, переважно англійської; чимало й таких, що утворені різними способами українського словотворення. Вживаючись для називання нових, не типових для мирного життя понять і реалій, людей чи їх рис, вони характеризуються абсолютною новизною щодо форми й змісту, часто образністю, здатністю до метафоричного переосмислення дійсності, іронічністю чи навіть сатиричністю.

Так, на позначення окупантів чи їх прихильників разом з уже узвичаєними в мові назвами «сепари», «ватники», «гітлерівці», «фашисти» стали активно використовуватися слова «свинособаки», «орки», «орда», «рашисти», «русня», «ваньки», «пушкіністи», «чмоні», які набули вираженого негативного семантичного забарвлення. Ненависть і злість до дій воєнничого російського режиму, спрямованих на ліквідацію української держави та знищення нашої нації, знайшли своє відбиття й у новоутвореннях назв країни-окупанта. Поруч з назвами «росія», «російська федерація» стали використовуватися слова «мордор», «раша», «терраша», а сама назва почала писатися з маленької літери. Окремо можна зупинитися на неологізмах «рашизм» і «путлер», що утворені шляхом словоскладання і характеризують ідеологію та практику воєнничого російського шовінізму (англійського слова *russia* («раша») зі словом «фашизм», частин прізвищ російського й німецького диктаторів).

Словниковий склад української мови за час війни значно поповнився назвами військової тематики, серед яких багато як вузькоспеціальних термінів, так і слів сленгової, жаргонної лексики. При чому характерною особливістю їх використання є те, що слова раніше відомі тільки вузькому колу військових спеціалістів стали загальноживаними. Серед них назви на позначення місцевості проведення бойових дій: «нулі» (лінія зіткнення з ворогом), «передок» (перша лінія оборони війська) «зеленка» (лісосмуга чи будь-яка інша лісиста місцевість); сучасного військового одягу чи взуття: «мультик»

(універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей), «піксель» (українська військова форма у вигляді камуфляжу «квадратиками»), «термуха» (термобілизна), «педалі» (військове взуття); військової зброї чи приладдя: «нептун» (українська протикорабельна крилата ракета), «джавелін» (переносний протитанковий ракетний комплекс), «байрактар» (турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат), «калашмат» (автомат Калашникова), «покемон» (кулемет ПКМ), «шайтан-труба» чи «весло» (вогнемет), «огірки, моркви та кабачки» (боєприпаси до ПТРК, СПГ та РПГ), «поросята» (снаряди до мінометів), «ядерка» (ядерна зброя, якою росія погрожує світові, атомна бомба), «птічки», «очі» й «ночніки» (дрони й прилад нічного бачення), «бандеромобіль» (бойові автомобілі ЗСУ). Самі бойові дії з деякою іронією називають «дискотекою», «дзеркальною тишею», «приходом», «есемескою»; влучання ворожої ракети у цивільну чи військову споруду отримало назву «приліт», вибух на російській чи тимчасово окупованій території – «бавовна»; назва процесу «часткової мобілізації» в росії увійшла в нашу мову неологізмом «могилізація» (позбавлене будь-якого сенсу знищення чоловічого населення країни-агресора).

Чимало серед новоутворень часів війни оригінальних дієслівних форм. Так, на позначення ліквідації окупантів вживають слова «забайрактарити» (спалити ворожу техніку з використанням відомих літальних апаратів) чи його аналоги «заенлоїти», «застінгерити», «заджавелініти» (знищити окупантів із відповідних керованих ракет, зенітно-ракетних комплексів чи протитанкових ракетних комплексів). Бойові втрати злочинців передаються за допомогою дієслів «задвухсотити», «затрьохсотити», «присвітити», тобто поранити чи ліквідувати. Цікавими у цій групі неологізмів є і слова «наволонтерити» (знайти щось, що здавалося неможливим), «зукраїнити» (принизити росію на глобальному рівні), «базувати» (робити щось антиросійсько-позитивне, давати позитивну оцінку).

Як бачимо, в умовах війни словниковий склад української мови поповнився численними неологізмами військової тематики. Безперечно, їх поява є реакцією мови на процеси, що відбуваються сьогодні в суспільстві. Зрозуміло, що активне функціонування цих слів у мові може бути обмежене певним часовим проміжком, проте такі мовні реакції на нові обставини життя є важливим етапом для подальшого її розвитку, а тому потребують більш детального вивчення.

Одержано 29.10.2022

УДК 302.54+301+302.224

Олена Борисівна ОВЕРЧУК,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Вікторія Анатоліївна ПЕРЦЕВА,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДИСКУРСИВНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ В СУЧАСНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Зараз у засобах масової інформації спостерігається заміна звичної для публіцистичного дискурсу культурно-просвітницької функції на агітаційно-інформаційну. Це продиктовано сучасними соціальними, політичними та економічними умовами в краї-